

په افغان پوځي شخړه کې بنکيلي خواوي دی د ملکی کسانو خونديتوب ته زيات پام وکړي کلنی راپور په ۲۰۱۰ کال کې د ۲۷۷۷ ملکی کسانو مړينه ثبت کړی

د مارچ ۹، ۲۰۱۱، کابل – په افغانستان کې د ملگرو ملتونو مرستندويه پلاوي (يوناما) او د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کميسيون د ۲۰۱۰ کال په شخړو کې د ملکی تلفاتو کلنی راپور د وړاندې کولو پر وخت د افغانستان په شخړه کې د بنکيلو خواو باندې غږ وکړه چې په ۲۰۱۱ کال کې دی د ملکی کسانو ساتنې په هکله زيات گامونه واخلي.

د راپور له مخې په ۲۰۱۰ کال کې په پوځي شخړه کې د ۲۷۷۷ ملکی کسانو مړينه رامنځ ته شوی چې د ۲۰۰۹ کال په پرتله ۱۵ سلنه لوړوالی بڼي. په تيرو څلورو کلونو کې ۸۸۳۲ ملکی کسان وژل شوی چې د هر کال په تيريدو د تلفاتو دا کچه لوړه شوی.

؛ د بشري حقونو لپاره د ملگرو ملتونو د عمومي منشي مرستيال بناغلی ایون سایمونويچ وويل: په داسې يو کال کې چې وسلوالو شخړو زور اخیستلی، د دولت پلوه ځواکونو په فعاليتونو کې ډير والی راغلی او د دولت ضد عناصرو د زياتو ځایي پر ځای شوی چاودیدونکی توکو او ترور له امله په لويه کچه په ۲۰۱۰ کال کې د ډيرو ملکی خلکو ژوند اخیستلی .

د دولت ضد عناصرو ته د ۲۰۸۰ ملکی کسانو مړينه منسوب شوی (د ټول ملکی تلفاتو ۷۵ سلنه) چې د ۲۰۰۹ کال په پرتله ۲۸ سلنه لوړوالی راغلی او دولت پلوه ځواکونو ته د ۴۴۰ ملکی کسانو مړينه منسوب شوی (۱۶ سلنه) چې د ۲۰۰۹ کال په پرتله (۲۶ سلنه) ټيټ والی راغلی. د ملکی کسانو د مړينې ۹ سلنه هيڅ يو بنکيل لوری ته منسوب شوی نده .

د ځان مرگي بريدونو او ځایي پر ځای شوی چاودیدونکی توکو تر ټولو ډير ملکی کسان د ۲۰۱۰ کال په شخړه کې وژلی چې د ۱۱۴۱ ملکی کسانو ژوند یی اخیستلی یا ۵۵ سلنه د ملکی خلکو مړينه د دولت مخالفو ته منسوب شوی ده.

د ټولو نه وپرونکی تمایل د دولت ضد عناصرو لخوا د ۴۶۲ ملکی کسانو ترور دی چې د ۲۰۰۹ په پرتله دی کې ۱۰۵ سلنه ډير والی راغلی. نیمایي د ترور او وژنې د افغانستان په سویل کې رامنځ ته شوی چې په ۲۰۱۰ کال کې ۵۸۸ سلنه ډيروالی په هلمند ولایت کې او په قندهار ولایت کې ۲۴۸ سلنه ډير راغلی.

ترور یا انفرادی وژنه افغان ټولنه ډيره اغیزمنوی او د بشري حقونو د سرغړونې او قربانيانو د شمير سربيره نور ناوړه اغیزی له ځان سره لری.؛ د افغانستان د بشر حقونو خپلواک کميسيون کمیشنر بناغلی نادر نادری وويل: ترور د ملکی خلکو د اساسی حقونو لکه د ژوند، د بیان آزادی، سیاسی گډون، کار او زده کړی څخه د برخمن کیدو مخنیوی کوی. د دی حقونو د پښو لاندی کول کلک سیاسی، اقتصادی او ټولنيزی پایلی لری چې د حکومت داری او پرمختیا د ورو کیدلو لامل گرځي.

د دولت پلوه ځواکونو د ډول ډول ټيکتیکونو څخه يو یی هوایی بريدونه دي چې په ۲۰۰۱ کال کې تر ټولو زیات د ملکی وگړو د مړينې سبب شو، ۱۷۱ ملکی کسان په دی کې ووژل شول چې دولت پلوه ځواکونو ته د منسوب ملکی تلفاتو ۳۹ سلنه تشکیلوی.

بیا هم د دولت پلوه ځواکونو لخوا په ۲۰۱۰ کال کې د زیات هوایی بريدونو او هوایی ځواک کارولو باوجود د هوایی بريدونو په پایله کې د ملکی مرگ ژوبلی تناسب د ۲۰۰۹ په پرتله ۵۲ سلنه راټيټ شوی دی.

په ۲۰۱۱ کال کې دې د ملکي کسانو خونديتوب لازیات شي نه دا چې بل کال بیا ملکي تلفات ډیر شي. دا په افغانستان کې د یوناما د بشري حقونو څانګې مشري جورجیت ګنیر وویل: په وسلواله شخړه کې ښکېلی خواوی د دولت ضد عناصر، د افغانستان دولت او نړیوال پوځي ځواکونو نه په کلکه غواړو چې په ۲۰۱۱ کال کې ټولې خواوی خپل حقوقي مسؤلیت ته پام سره دې د ملکي خلکو د ساتنې لپاره لا ډیر ګامونه واخلي.

په افغانستان کې د ملګرو ملتونو مرستندويه پلاوی او د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کمیسیون په ۲۰۱۱ کال کې په شخړه کې ښکېلی خواو د پلي کولو لپاره لاندینی ۲۵ سپارښتنې وړاندې کړي.

د دولت ضد عناصر (طالبان اونورد دولت ضد وسلوالی بلی)

- سمدلاسه د ملکي وګړو په نښه کولو څخه لاس واخلي، په شمول د ملکي دولتي مامورينو او د هغو ملکي کارکوونکو چې د نړیوالو نظامي ځواکونو سره کارکوي چې هغوی د هر ډول اسلامي او نړیوالو قوانینو د اصولو په وړاندې د ضرر څخه خوندي دي. همدا راز خپلي هغه پریکړې دي باطلې وګرځوي چې د ملکي خلکو د بریدونو او د وژلو اجازه ورکوي.
- هغه قوانین او مقررات اولارښوونې پلي کړي چې په ملکي خلکو د حملو مخنیوی کوي او هغه دولتي ضد عناصر مقصر بولي چې د ملکي خلکو مرګ او ژوبله کوي.
- د تناسب، توپیر او احتیاط اصولو په نظر کې نیولو سره د نړیوالو بشري قوانینو له مخې د ملکي تلفاتو مخه ونیسي.
- د ټولو ملکي تلفاتو د پېښو چې د دولت ضد عناصر ښکېل وی پلټنه او تحقیقات دي وکړي، علني راپور ورکړي اود ملکي تلفاتو په اړوند د معلوماتو ورکولو لپاره یومصون رابط غړی وټاکي.
- د وژني او تهدید ټول قوانین سمدلاسه له اجرائو وغورځوي چې د افغانستان د اساسي قانون اوملي قوانینو او همدا راز د نړیوالو بشري حقونو او د بشر دوستانه د قانون له مخې جواز نلري چې د ملکي خلکو له وژني، اعدام، اختطاف، تهدید، د بدن د غړو پریکول او سرغوځونې څخه عبارت دي.
- دا خبره یقیني کړي چې ولسي خلک په پوره ډول سره د آزاد تګ راتګ حق، د اساسي خدماتو لکه روغتیا او تعلیم، څخه برخمن دي.
- هغه تلاشي ګاني سمدلاسه پای ته ورسوي چې د ولسي خلکو د تګ راتګ د آزادۍ مخه نیسي.
- د جګړې په وخت کې د خپلو جګړه مارو د ساتلو په موخه د سپر په ډول د ولسي وګړو کارولو څخه سمدلاسه لاس واخلي.
- په ښوونځیو، روغتیايي تسهیلاتو او جوماتونو د بریدونو څخه لاس واخلي چې د نړیوال بشري قانون په وړاندې خوندي ځایونه دي.

د افغانستان د دولت لپاره

- د یوې مسلکي دولتي ادارې جوړښت د داسې ځواک په درلودلو سره چې عمده ولسي تلفاتو پېښو ته ځواب ووايي او دا توان ولري چې ټولو دخپلو ډلو سره د معلوماتو په شریکولو، پلټنو او کشفولو کې کار وکړي.
- یوهمغره، شفاف او په خپل وخت سره د معیاري توان ورکونې کړنلاری عملی کول او د جنګ خپلو ملکي وګړو د پاره د کړنلاری او د جبران خساری او د مسؤلیت په شمول په هکله د خلکو د پوهاوی د کچې لوړول.
- څرنګه چې دامنیتي مسؤلیتونو مشري د نړیوالو ځواکونو څخه افغان ځواکونو ته انتقالیږي، نو په افغان ملي اردو کې دې یو پلاوی د رابط غړی په ډول جوړشي ترڅو د ملکي تلفاتو او د اسناد جوړونې، پلټنو، حسابدهی او د جبران خساری دندې اجراء کړي.

- د نړيوالو پوځي ځواکونو سره يوځای دی داسی قانونی لايحه جوړه او عملی کړی چی د ممکنه هدف گرځيدونکو ملکي وگړو له وژنو څخه مخنيوی وکړي.
- د علمای کرام او بارسوخه مذهبی مشرانو څخه وغواړی چی په جنگ کی بنسکيلو اړخونو باندی غږ وکړی ترڅو د ولسی خلکو وژلو او ژوبلولو ته د پای ټکی کيږدی او په ولسی خلکو د جگړی اغيزي راتيټي کړی.
- په دی دامن کيدل چی د افغانستان ملی امنيتی ځواکونه د افغان ځایي پوليسو په شمول خپلو ټولو وظايفوته په پوره ډول درناوی کوی چی د نړيوال بشری قانون له مخی د ولسی خلکو ژوند وساتي او ټول هغه ممکنه احتیاطی تدابیر استعمال کړی د کومو په واسطه چی دولسی خلکو مرگ ژوبله او د هغو شتمنیو ته د زیان رسونی کچه راتيټيږی.
- سملاسی د شفافی قانونی لايحی څخه کار اخیستل ترڅو افغان ملی امنيتی ځواکونه د افغان ځایي پوليسو په شمول حسابدهی ته وده ورکړی او څوک چی د ملکي خلکو د غیرقانونی مرگ ژوبلی سبب گرځی او یا هم د ملکي افغانانو د حقونو څخه سرغړونه کوي د هغوی پر وړاندی انضباطی او نور قانونی اجرات ترسره کيږی.
- د ټولو توقيفی میکانیزمونو، پلټنو، اومحاکمو يقینی کول چی د افغانستان او د نړيوالو عادلانه محاکمو معیارونو سره برابر دی او هيڅوک د ځانگړو پلټنو څارنوالی پرته نه خوشی کيږی او د درنو جرمنو مرتکبين مسؤل او گرم گڼل کيږی.

نړيوالو پوځي ځواکونو ته

- په ټولو هغو پيښو کی چی ملکي تلفات ولری بشپړی، بی طرفه او روښانه پلټنی وکړی، پخپلو پرمختگونو او د پلټنو په نتایجو باندی علنی او چټک راپور ورکړی د هغو وگړو په وړاندی چی د بشر حقونو د نړيوال قانون او د بشر دوستانه نړيوال قانون په وړاندی د جدی سرغړونو مسؤل وی، گرم وگڼل شی او د سر غړونکو پر وړاندی دی تادیبی او جزایی اجرات تر سره شی.
- دا يقینی کړی چی ستاسی سیمه ایز قوماندانان د خپل ځواک کارول او د شپي له خوا بریدونو پر وخت په پوره ډول سره د عملیاتو معیاری اصول او تکنیکی لارښوونی په عمل کی پلی کوی او د یو معیاری، روښانه څارنی او نظارت له مخی د پلی کولو ارزیابی کيږی.
- د شپي لخوا د بریدونو پرځای دوامداره متبادلی لاری چاری ولټوی او ډاډ ورکړی په دی چی د شپي تالاشی، بندیزونه او عملیات د افغان ملی امنيتی ځواکونو سره په گډه او یا د هغوی په مشرئ تر سره شي چی د هغه له لاری په بشپړ ډول د عنعنوی، کلتوری او مذهبی ارزښتونو قدر وکړی چی د قوتونو د نړيوالو قانونی وظایفو له تناسب، توپیر او احتیاط سره په مطابقت کی وی. دا خبره يقینی کړی چی نړيوال او افغان امنيتی ځواکونه هغه بشپړی شوی معیاری ارتباطی فورمی د متضرر او یا د بندیانو د خپلوانو سره پریردی کومی چی دتکنیکی هدایاتو او لارښونو لپاره اړینی دی.
- دځانگړو قوتونو عملیاتو په اړه شفافیته وده ورکړی او په هغو مواردو کی چی د دوی د کړنو په پایله کی ولسی خلکوته زیان ورارول شوی وی خپل مسؤلیت علنی ومني.
- د آیساف او ټولو امریکایی او افغان ځواکونو په شمول د خاصو عملیاتو ځواکونو لپاره دي یو لارښود نشر شی چی په کی د ناټو ناپییلو لارښوونو باندی ټینگار شوی وی چی د تاوان ورکونی، د عملی تفصیلی پروسیجرونو وړاندیز

د تلفاتو د ثبت د ادعاؤ د تر لاسه کولو، د پلټنو د تر سره کولو او د جبران خساری په فورموکی د بدلون وړاندیز،
بخښنی، په غم کی شریکیدنه او د درنښت نوری نښو او اشارو باندی تأکید شوی وی.

- د معیاری عملیاتو کرنلار عملی کړی چی معیاری اصول او مقررات پخپلو مطالبو کی رانغاړی، د هغو ثبوتونو د
چال چلند لپاره چی د نیونی په وخت کی راغونډ شوی وی، او همدا راز د هغی کرنلاری عملی کول چی شواهد
افغانی چارواکوته ورسپاری.

- په پراخه ډول ټول د آیساف/امریکایی قوتونو هغه تصامیم له نظره تیر کړی چی د عملیاتو په وخت د ولسی خلکو
شتمنیو ته زیان رسوی او دا ډاډ تر لاسه کړی چی دغه تصامیم د نړیوال بشری قانون سره سمون خوری، او هغه
متبادللی لاری چاری ولتوی کومی چی د ولسی وگړو د شتمنیو اومعیشیت د تباهی کچه راټیټوی.

- د یو داسی مناسب میکانیزم د جوړښت ملاتړ وکړی چی د افغان خایی پولیسو د جوړښت، استخدام او د هغوی د
مرکزونو د فعالیتونو څارنه کوی ترڅو د پولیسو د هغو بد چلند او غیرقانونی اعمالو مخنیوی وکړی کوم چی د
خایی پولیسو د قوماندی او طرز العمل څخه بهر دی، او دا یقینی کړی چی د افغان خایی پولیسو واحدونه دافغانستان
اونړیوالو قوانینو په شمول د بشر د حقونو او د بشری قانون سره موافق چلند وکړی.

د ایډیتورانو لپاره یادونه:

د لادپرو معلوماتو لپاره د لاندنیو نښو سره اړیکه ونیسی:

د استراتیژیکو اړیکو او د ویاندویانو دفتر

د ملگرو ملتونو د مرستو پلاوی د افغانستان لپاره (یوناما)، کابل، افغانستان

د رسنیو لپاره ټولې اړیکې په لاندی نښه موجودې دي <http://unama.unmissions.org>

زموږ د خبرونو د تر لاسه کولو لپاره زموږ په ویب پاڼه کی گډون وکړی

د یوناما ویاندویان:

نیلاب مبارز: ۰۷۹۷۶۶۲۵۰۳

نظیف الله سالارزی: ۰۷۹۷۶۶۲۵۰۴

دن مکنارتن: ۰۷۰۰۲۵۰۳۵۸